

УДК 378:336.225

ФОРМИ І МЕТОДИ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ

Пілюгіна Т. В.

У статті розглядаються традиційні та інноваційні форми і методи навчання іноземних мов студентів податкових факультетів вітчизняних університетів та охарактеризовано їх вплив на ефективність іншомовної підготовки майбутніх фіскальних службовців.

Ключові слова: фіскальна служба, іноземна мова, форма навчання, метод навчання.

В статье рассматриваются традиционные и инновационные формы и методы обучения иностранным языкам студентов налоговых факультетов отечественных университетов и охарактеризовано их влияние на эффективность иностранной языковой подготовки будущих фискальных служащих.

Ключевые слова: фискальная служба, иностранный язык, форма обучения, метод обучения.

The article deals with traditional and innovative forms and methods of teaching foreign languages at tax departments of national universities and describes their impact on the effectiveness of future fiscal officers' foreign language training.

Key words: fiscal service, foreign language, form of teaching, teaching method.

Зміст іншомовної підготовки майбутніх працівників органів державної фіскальної служби реалізовується за допомогою відповідних технологій, що ми розглядаємо як алгоритм дій, правильне виконання яких у заданій послідовності повинно призвести до запланованого кінцевого результату навчання. Послідовність задається існуючими поглядами на навчання. Так, в основі організації навчального процесу лежать знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка. В основі кожної технології – дії, тобто методи і прийоми, форми організації навчального процесу, від оптимального вибору яких залежить висока продуктивність та якість навчання майбутніх фахівців [2].

Методами навчання у вітчизняній теорії вважаються упорядковані дії, способи набуття студентами професійного досвіду, опанування професійними знаннями і формування професійних якостей [3, с. 162].

Під формою навчання вітчизняні та зарубіжні дослідники розуміють способи його організації (індивідуальна, групова, колективна), часові та організаційні режими його протікання і порядок спілкування суб'єктів процесу (безпосереднє або дистанційне) [6].

Інноваційним формам і методам іншомовної підготовки за економічним та юридичним спрямуванням, призначеним для створення "досконалого" фахівця, присвячено дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців: І. Е. Артеменко, Н. В. Войнаровської, С. Зеффа, В. Ю. Ільїної, Дж. Кері, П. Керона, І. В. Кухти, Р. МакГі, Н. О. Микитенко, М. Мунітза, О. О. Романовського, Н. А. Сури, О. В. Тинкалюк та ін.

З метою формування у студентів професійних якостей працівників податкової служби та гарантії їх повної готовності до входження у діловий світ як висококваліфікованих професіоналів факультети використовують різноманітні форми і методи навчання іноземних мов, призначені для досягнення таких результатів навчання, які задекларовані стандартами підготовки фахівців з податкової справи, розроблених з урахуванням відповідних потреб податкових факультетів, що мають різні стратегічні завдання та навчальні плани з оподаткування.

Вивчення особливостей організації професійної підготовки податкових службовців дало підстави згрупувати форми і методи навчання іноземних мов за

вербальною комунікацією, наданням інформації у наочному вигляді і практичним формуванням необхідних навичок. Вони реалізуються як лекції (lectures), колоквиуми і семінари (colloquiums and seminars), аудиторні дискусії (in-class discussions), проекти (projects), кейси (cases), моделювання (simulations), рольові ігри (role-plays) і вебінари (webinars). Створення відповідної структури організації навчального процесу за допомогою використання різноманітних методів навчання сприяє підготовці студентів до їх самостійного навчання упродовж професійної кар'єри. Представимо їх аналіз.

Лекція як усна презентація викладачами фактів, правил і відносин, є найрозповсюдженішим методом навчання. Вона використовується для ознайомлення з новими предметами, підведення підсумків, показу взаємозв'язку між теорією і практикою, наголошення на основних ідеях, слугує інструктажем, представляє усю навчальну дисципліну і поєднується з іншими формами і методами навчання [5]. І хоча під час лекції включення аудиторії у навчання відбувається лише у вигляді слухання, тобто є пасивним для студентів процесом, за допомогою неї викладач налагоджує з останніми зв'язок з метою передачі інформації або науціння де її здобувати, надання настанови для проведення самостійної роботи.

У підготовці працівників податкової служби використовуються різні види лекцій: ілюстрована бесіда (illustrated talk), коли викладач при зверненні до слухача в основному покладається на візуальні технічні засоби навчання; під час брифінгу (briefing) викладач представляє короткий виклад фактів без залучення допоміжних технічних засобів навчання; формальна лекція (formal lecture) передбачає інформування студентів практично без їх вербальної участі; до навчальної лекції (teaching lecture) викладач готує усний виклад матеріалу, який дозволяє студентам брати деяку участь у роботі і спрямовує їх до отримання бажаних результатів навчання.

Визначено, що податкові факультети використовують метод кооперативного або групового навчання іноземних мов (cooperative or group learning method) як навчальну стратегію, що об'єднує студентів у малі групи для спільної роботи з метою покращення його ефективності. Численні дослідження різних навчальних планів демонструють високу ефективність даного методу. Наприклад, його прихильники у Каліфорнійському політехнічному державному університеті (California Polytechnic State University) зазначають, що студенти, які займалися методом групового навчання, зазвичай мають вищі результати тестування, самооцінку, удосконалені комунікативні навички і краще розуміння навчальних предметів. Найбільшою перевагою кооперативного навчання є постійна активна участь студентів в освітньому процесі [5].

Застосування колоквиумів і семінарів дає студентам можливість опанувати теорію у міждисциплінарний спосіб. Семінари присвячуються обговоренню проблем, колоквиуми зосереджуються на презентаціях попередньо підготовлених письмових наукових дослідженнях.

Вебінари є надзвичайно розповсюдженою формою навчання майбутніх фахівців з оподаткування, суть якої полягає у короткостроковому проведенні семінарів, презентацій, лекцій, симпозіумів в Інтернет мережі. Характерною особливістю вебінару є його інтерактивність: можливість передавати, отримувати та обговорювати інформацію.

Проводячи аудиторні дискусії, метою яких є надання навчальному процесу дискусійного формату, викладачі податкових факультетів використовують декілька їх видів.

Так, за "кола голосів" ('circle of voices') формуються групи студентів із п'яти осіб, яким дається декілька хвилини на роздуми над проблемою, далі кожен учасник отримує деякий час для висловлення своєї точки зору, решта часу відводиться на відгуки та репліки щодо висловлювань один одного.

За дебатів (debate) викладачі визначають ряд спірних питань, формують дискусійні проблеми і виносять їх на розсуд студентів. Учасники дебатів поділяються на команду тих, хто виступає на боці висунутих тез і на опонентів. Кожна команда обирає одну особу для презентації своїх поглядів, після чого групи знову збираються для висунення спростовуючих аргументів і вибирають одну особу для їх представлення.

Опитування після виконання завдання (debrief the debate) є висловлюванням учасниками своїх вражень від виконання відповідних завдань. Викладач просить звернути увагу на дискусійні моменти і відобразити їх у письмових роздумах.

Створюючи головоломки (jigsaw), викладачі складають короткий список тем у межах вивчення предмету. Кожен студент готується стати "експертом" з певної теми, спочатку особисто виступаючи з нею, потім дискутуючи з іншими "експертами". Використовуючи метод діалогу, "експерти" беруть на себе відповідальність за допомогу "неекспертам" в отриманні знань. Студенти, які обрали однакові теми, збираються у групи для в'яснення незрозумілих моментів та обговорення вивченого. Далі створюється група експертів з усіх тем для вислуховування кожного її учасника. Робота закінчується після висловлення учасниками спільного задоволення від розуміння усієї отриманої інформації.

За допомогою ведення діалогів у постерах (posted dialogues) малі групи підсумовують свої бесіди на ватманах, дошках і планшетах. Студенти читають відгуки і додають свої коментарі.

Робота у "пунктах, що обертаються" ('rotating stations') полягає у тому, що малим групам студентів, розміщеним у пунктах, надається десять хвилин для обговорення і занотовування провокаційних запитань. З виходом часу ці групи переходять до інших пунктів в аудиторії, де вони продовжують роботу з ідеями попередньої групи. Ротація відбувається кожні десять хвилин допоки усі групи побувають в усіх пунктах.

Метод "сніжного кому" ('snowballing') полягає в активності спочатку одного студента (його відповіді на запитання або доповіді) з наступним подвоєнням кількості учасників обговорення кожні п'ять хвилин аж до моменту, коли до кінця роботи знову утвориться одна велика група.

За допомогою методу "думай-працюй у парах-ділися" ('think-pair-share') викладач пропонує запитання студентам, які сидять по двоє. Вони деякий час про себе визначаються з відповіддю, потім обговорюють проблему у парі до досягнення спільної згоди, після чого їх просять поділитися своїми рішеннями з рештою аудиторії.

Трьохетапне інтерв'ю (three-step interview) розділяє студентську аудиторію на групи по чотири особи, які діляться на дві пари: А і Б, В і Г. Крок № 1: група А опитує групу Б, у той час як група В проводить бесіду з групою Г. Крок № 2: студенти міняються ролями: група Б опитує групу А, а група Г опитує групу В. Третім кроком є поділ враженнями від партнерів у групі № 4.

В "опитуванні за номерами" ('numbered heads together') кожен студент у групі отримує число від одного до чотирьох. Викладач формулює дискусійні запитання, які обговорюються студентами у групі і готуються до відповіді. Далі викликаються за номерами студенти, які представляють групову відповідь.

На круглому столі (roundtable) викладач пропонує запитання, на яке очікується декілька відповідей або роздає кожній групі студентів письмове завдання. Група має лише один листок паперу з однією ручкою. Студент записує одну відповідь, промовляючи її уголос і передаючи тому, хто сидить ліворуч.

Використовуючи прийом "виклад матеріалу, що генерує істину" ('generating truth statements'), група приблизно з чотирьох осіб придумує три закінчення до початку речень, вибираючи один або більше варіантів для представлення перед аудиторією. У вітчизняній практиці цей метод прийнято називати "незакінченим реченням".

Мозковий штурм ('brainstorming') є найбільш вільною формою дискусії. Його головна функція полягає у забезпеченні генерації ідей, а не аналізі та обговоренні рішень, запропонованих учасниками. Студенти пропонують відповіді на запитання або вирішення проблеми у межах відведеного часу. Правилами проведення мозкового штурму є: відсутність критики, заохочення ідей, рівноправність учасників, свобода асоціацій, запис усіх думок.

Під час практикуму (workshop) студентам відводиться час на підготовку і виконання певного завдання. Викладач присутній, щоб відповісти на запитання або, у разі необхідності, попрацювати зі студентами. Практикуми також використовуються

викладачами для репрезентації, обговорення вимог та алгоритмів дій, тренування умінь і навичок студентів, необхідних їм у подальшій професійній роботі.

Метод кейсів (метод конкретних ситуацій) є одним з найважливіших методів у магістерській підготовці фіскальних службовців. Ця технологія навчання використовує аналіз реальних економічних, юридичних і бізнес ситуацій з метою "відточування майстерності" майбутніх фахівців через розвиток готовності до прийняття рішень. Студенти повинні проаналізувати ситуацію, розібратися у суті проблеми, запропонувати можливі рішення і вибрати краще з них. Кейси ґрунтуються на фактичному матеріалі або ж наближені до реальної ситуації.

Метод моделювання – це навчання, яке, за словами професора Руохомакі (Ruohomaki), є "поєднанням ознак гри (змагання, співпраця, правила, учасники, ролі) з ознаками імітації (об'єднання важливих ознак реальності). Загалом, будь-яка гра є моделюванням, якщо її правила стосуються емпіричної моделі реальності" [1, с. 259–265]. Чітко продумане моделювання тісно пов'язане з положеннями і правилами теорії дисциплін. Його завданнями є розвиток стратегічного мислення, навичок фінансового аналізу, операційної роботи, здатності працювати у команді і лідерських якостей. Моделювання дозволяє навчити студентів краще зрозуміти ролі акторів (урядових службовців і платників податків) та усвідомити процес стягнення податків на власному досвіді.

Рольова гра – це спосіб розширення досвіду учасників через запропонування їм неочікуваних ситуацій, у яких треба прийняти роль когось з учасників і виробити спосіб, що дозволяє призвести ситуацію до завершення. За словами провідних дослідників цього методу Л. Джарвіс (L. Jarvis) і К. Одел (K. Odell), "ця стратегія підкреслює соціальну природу навчання та убачає у колективній поведінці потужний для студентів соціальний та інтелектуальний стимул" [4, с. 147, с. 197].

Метод проектів завжди спрямований на вирішення конкретної, причому соціально значущої проблеми – дослідницької, інформаційної, практичної. У контексті навчання майбутніх податкових службовців це є особливо актуальним, адже, по-перше – уся економіка побудована на пропозиціях як передбаченні результатів з подальшим отриманням фінансування, а по-друге – стосується надзвичайно актуальної їх професійної функції – податкового планування.

Отже, професійна підготовка фіскальних службовців у вітчизняних вищих навчальних закладах демонструє широке різноманіття традиційних та інноваційних форм і методів навчання іноземних мов, використання яких на засадах конструктивізму націлене на формування у студентів професійної компетентності високого рівня.

З урахуванням вищезазначеного, наші подальші наукові розвідки варто зосередити на поглибленому вивченні окремих форм і методів іншомовної підготовки майбутніх фахівців з оподаткування.

Література

- Allgood S. What Students Remember and Say about College Economics Years Later / S. Allgood, W. Bosshardt, W. Van der Klaauw, M. Watts // *American Economic Review*. – 2004. – № 94 (2). – P. 259–265.
- Bloom's taxonomy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Bloom%27s_taxonomy / дата користування: 10.03.2013. – Назва з екрана.
- Federation of Tax Administrators [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.taxadmin.org/fta/ftafact1.html> / дата користування: 03.08.2012. – Назва з екрана.
- Jarvis L. Role-Playing as a Teaching Strategy [Електронний ресурс] / L. Jarvis, K. Odell, M. Troiano. – Режим доступу: <http://imet.csus.edu/imet3/odell/portfolio/grartifacts/Lit%20review.pdf> / дата користування: 25.03.2013. – Назва з екрана.
- Teaching methods [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dynamicflight.com/avcfibook/methods/> дата користування: 12.08.2011. – Назва з екрана.
- Vallino J. Design Patterns – Evolving from Passive to Active Learning / J. Vallino // *Frontiers in Education*. – V. 19, November. – 2003. – P. 8.